

16 มานุษยวิทยาธรรมชาติ

ดำเนินรายการและร่วมอภิปรายโดย บัณฑิต ไกรวิจิตร

16-1 สินค้าปลาน้ำจืดบางกอกแห่งจังหวัดสุโขทัยกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศสังคม : มุมมองเชิง
ภูมิศาสตร์มนุษย์ เครือข่ายผู้กระทำ และโลกพันธุ์ทาง

รัตนาภรณ์ พุ่มน้อย และ ชยา วรธนะภูติ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

chaya.v@cmu.ac.th

ตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา วิชาภูมิศาสตร์มนุษย์หันกลับมาให้ความสนใจอีกครั้งกับเรื่องของแสนธรรมดาในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะไม่อาจลดทอนอารมณ์ความรู้สึก และความสัมพันธ์ที่เชื่อมถึงกันหมดระหว่างผู้กระทำต่างๆ ที่ร่วมประกอบสร้างให้เกิดการปฏิบัติและความหมายที่มีนัยเชิงพื้นที่ สังคมและการเมือง ในทำนองเดียวกันงานวิจัยชิ้นนี้จึงยกบทบาทให้ปลาแห่งลุ่มน้ำยม ตำบลกง อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัยเป็นตัวขับเคลื่อนและเปิดเผยถึงสายสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มผู้กระทำต่างๆ ที่ประกอบให้เกิดพลวัตเครือข่ายสินค้าปลาน้ำจืดบางกอก แต่ช่วงชีวิตตั้งแต่ปลาที่ว่ายในน้ำจนกระทั่งกลายเป็นผลิตภัณฑ์ปลาร้าและน้ำปลา ล้วนเป็นทั้งผลลัพธ์และกระบวนการที่นำมาสู่การปฏิบัติเฉพาะที่เฉพาะเวลาระหว่างสัตว์ คน สิ่งของและธรรมชาติ เช่น แม่น้ำยมที่เป็นสายใยชีวิตให้ปลา คนบ้านกงที่เรียนรู้วิถีการจับปลาผ่านการเปลี่ยนแปลงฤดูและลำน้ำ ฝายชลประทานและกรมประมงที่เข้ามากำหนดระดับน้ำและเครื่องมือหาปลาที่เหมาะสมตามลำดับ ผู้รับซื้อปลาที่ตีราคาปลาผ่านตราชั่งกิโล และผู้แปรรูปปลาที่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ปลาขึ้นอยู่กับฝีมือการทำอาหารและความต้องการของผู้บริโภค ในสถานการณ์เชิงนิเวศสังคมที่แปรผัน เช่นการเกิดภัยแล้งหรือน้ำท่วม น้ำเน่าเสีย การสร้างเขื่อน หรือการปิดล้อมที่นา จึงเห็นลีลาการต่อรองระหว่างผู้กระทำภาคประชาชน ภาครัฐ สิ่งของ อุปกรณ์และปลา และเห็นการเปลี่ยนแปลงชั่วอำนาจในการควบคุมความเป็นไปของสินค้าปลาน้ำจืด แสดงให้เห็นว่าปลาที่ดำรงอยู่ท่ามกลางเครือข่ายผู้กระทำนั้น อยู่ในสถานะพหุลักษณะและพันธุ์ทาง เคลื่อนย้ายเดินทางเสมอ มักนำมาซึ่งประสบการณ์ ความหมาย และความสัมพันธ์ใหม่ๆกับผู้กระทำต่างๆ การทำความเข้าใจปลาด้วยภววิทยาเช่นนี้ช่วยให้ก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างวัตถุวิสัย/อัตวิสัย วัฒนธรรม/ธรรมชาติ และดึงมนุษย์ออกจากศูนย์กลางของปรากฏการณ์ในสังคม

คำสำคัญ

พันธุ์ทาง, ทัศนคติเครือข่ายผู้กระทำ, สินค้าปลาน้ำจืด, ปลาร้า, การเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศสังคม

16-2 Caring for Stray Animals in Thailand: Veterinary Medicine, Buddhism and the Problem of 'Unowned' Bodies

Lila WarawutsunthonDurham University lila.warawut@gmail.com

"Caring for stray animals without taking a full ownership over their lives has been a common practice in Thai communities. However, within a modern-state context, this form of human-animal relationship is considered a major problem in contemporary Thailand. The country has long struggled to control the size of its stray population whose unowned bodies have been increasingly associated with the prevalence of zoonotic disease, notably rabies. In popular media, the contest of moral principle between the modern management of stray animals and tenets of the Buddhist faith is blamed for the underdevelopment of the country's animal control system, consequently prolonging the problem of stray populations. To understand the system of animal care and control in Thailand, more needs to be known about interspecies relationships between Thais and stray animals.

My project will draw together the insights of recent literature on human-animal relations and older work on the classification of animals. It will consider these ideas in relation to the influence of different ways of engaging with and knowing animals found within Buddhist ideology and veterinary medicine. Significantly, veterinary science is arguably the foremost discipline in the management of animal bodies and has a prominent presence in many contemporary societies but has not been extensively examined by anthropology. Hence, one of my research aims is to underline the importance of veterinary medicine in the construction of self and the organization of relations, and why the investigation of the veterinary medicine would also be fruitful to our anthropological community.

**This is a pre-fieldwork abstract. I will carry out my research in urban settings in Bangkok, between May 2018 and May 2019, to explore how different actors, from individuals to practitioners of institutionalized religion and animal-welfare bodies, interact with animals and with other organizations through independent and collaborative projects and relations concerning stray animals. However, I hope that those interested in human-animal relations, interspecies communication and veterinary medicine may find some elements in my project useful."

คำสำคัญ

Veterinary Medicine, human-animal relations, interspecies communication

16-3 ระบอบความรู้แบบอาณานิคมกับการสำรวจ "พรรณพืชและพรรณสัตว์" ในซาราวัก

ณภัค เสรีรักษ์ npsrrk@gmail.com

ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1840 เมื่อนักผจญภัยชาวอังกฤษที่เกิดในบริติชอินเดีย เจมส์ บรูค (James Brooke) ได้รับแต่งตั้งจากสุลต่านบรูไนให้เป็น “รายา” ผู้ปกครองซาราวัก (Sarawak) หน่วยทางการเมืองที่มีศูนย์กลางการปกครองบริเวณฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะบอร์เนียว นับแต่นั้นดินแดนดังกล่าวก็ถูกสำรวจ บุกเบิก และหาประโยชน์ในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นเป็นลำดับ กล่าวได้ว่า การบุกเบิกครอบครองและหาประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการขยายตัวและพัฒนาการของสาขาวิชาอย่างการสำรวจภูมิประเทศและการทำแผนที่ (cartography) กระบวนการเชิงอุทกศาสตร์ (hydrography) สัตววิทยา (zoology) พฤกษศาสตร์ (botany) ตลอดจนชาติพันธุ์วิทยา (ethnology) และพิพิธภัณฑ์วิทยา (museology) บทความนี้มุ่งอภิปรายในประเด็นว่าด้วยการเขียนถึง “ธรรมชาติ” โดยเฉพาะ “พรรณพืชและพรรณสัตว์” ในซาราวัก จากงานเขียนของนักธรรมชาติวิทยาและเจ้าหน้าที่อาณานิคม ฮิวจ์ โลว์ (Hugh Low, 1824-1905) และนักธรรมชาติวิทยาคนสำคัญผู้ร่วมเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการอย่าง อัลเฟรด รัสเซล วอลเลซ (Alfred Russel Wallace, 1823-1913) บทความมุ่งพิจารณาว่า ภาพแทนความหมายและจินตนาการเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ของบอร์เนียว โดยเจาะจงที่ซาราวัก ที่ถูกสร้างและนำเสนอในบริบทอาณานิคม แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระบอบความรู้แบบอาณานิคมกับกระบวนการอาณานิคมที่ “คนผิวขาว” เข้าบุกเบิกครอบครอง “ดินแดนอื่นๆ” และปกครอง “ผู้คนอื่นๆ” อย่างไร

คำสำคัญ

ธรรมชาติวิทยา/ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ (natural history), ระเบียบโลกแบบอาณานิคม (colonial order), การสำรวจ (expedition), ซาราวัก (Sarawak), บอร์เนียว (Borneo)